

KLASİK DÖNEM OSMANLI DEVLETİ'NDE VAKIFLARIN GELİR KAYNAKLARI

Bu makale 21 Mayıs 2016 tarihinde Kars ilinde düzenlenen
“Osmanlı Devleti’nde ve Kars İlinde Vakıflar” adlı
sempozyumda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi
KAÜİİBFD,
Cilt. 7, Sayı. 14, 2016
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Makale Gönderim Tarihi: 29.06.2016 Yayıma Kabul Tarihi: 10.08.2016

Cüneyt İPTEŞ

Arş. Gör.
Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
cuneytiptes@hotmail.com

Adem ÜZÜMCÜ

Prof. Dr.
Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
ademuzumcu@kafkas.edu.tr

ÖZ Vakıflar kültürümüzde büyük yer tutan önemli dinamiklerdendir. Vakıfların toplumsal faydayı artırma yanında şehirlerin imarında ve kültürel gelişme de büyük katkıları bulunmaktadır. Vakıflar, Osmanlı Devleti’nde bayındırlık faaliyetlerini üstlenmişler ve mali özerklik imkânına kavuşmuşlardır. Bayındırlık benzeri faaliyetler ve yatırımların yapılması vakıfların gelirleri sayesinde gerçekleşmiştir. Bu çalışmada klasik dönem Osmanlı Devleti’nde vakıfların gelir kaynakları ele alınmaktadır. Gelirler sermaye gelirleri ve işletme gelirleri olarak ikiye ayrılmıştır. Osmanlı Devleti’nin mali yapısının ana unsurlarından olan vakıfların ne tür varlıklarla sermaye birikimi oluşturduklarını askeri zümre etkisi ve esnaf kesiminin katkısı ile göreceğiz. İkinci bölümde ise vakıfların tarımsal ürün arzı, imalathane ve ticarethane gibi yapılardan gelir elde etmekler birlikte ekonomik ve ticari hayata etkileri incelenecektir. İcareteyn yöntemi ise Osmanlı dönemi uygulamalarından olmakla birlikte vakıfların işletme gelirleri kapsamında değerlendirilmiştir. Yazımızda vakıfların seçimi alt başlıklarla ilintili olarak, örneklendirilebilecek şekilde seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, vakıf sistemi, vakıf gelirleri

JEL Kodları: N25, N95

Makale Türü: Derleme

DOI:10.9775/kauibfd.2016.032

Atıfta bulunmak için: İPTEŞ, C. ve ÜZÜMCÜ, A. (2016) “Klasik Dönem Osmanlı Devleti’nde Vakıfların Gelir Kaynakları” *KAÜİİBFD* 7(14), 701-709.

THE SOURCES OF WAQF INCOMES IN OTTOMAN STATE OF CLASSICAL ERA

Kafkas University
Journal of Economics and
Administrative Sciences Faculty
KAUJEASF
Vol. 7, No. 14, 2016
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 29.06.2016

Accepted Date: 10.08.2016

Cüneyt İPTEŞ

Research Asistant
Kafkas University
Faculty of Economics and
Administrative Sciences
cuneytiptes@hotmail.com

Adem ÜZÜMCÜ

Professor
Kafkas University
Faculty of Economics and
Administrative Sciences
ademuzumcu@kafkas.edu.tr

ABSTRACT | Waqfs are important social dynamics which have important roles in culture. Waqfs provide significant contributions to the construction of cities and cultural development as well as increasing public benefit. The Waqfs has undertaken the public activities and had financial autonomy in Ottoman era. Public works, activities have been realized by the agency of the waqf revenues. In this work, the income sources of waqfs are discussed. In this point, incomes are divided into two titles as capital incomes and business incomes. The first section shows what kind of assets do the waqfs as one of the principal factors of the Ottoman financial structure constitute to the accumulation of capital through the effects of military class and the contributions of tradesman sector. In the second section, both the agricultural product supply of the waqfs, their income from factories and business establishments and the effects of those waqfs on economical and commercial life will be analyzed. İcareteyn method has been evaluated in the scope of business incomes of waqfs along with examining the applications of Ottoman period. In this study, the selection of waqfs has been made in relation with subtitles that can be sampled.

Keywords: Ottomans, waqf system, waqf incomes

JEL Codes: N25, N95

Type: Review

Cite this Paper: İPTEŞ, C. ve ÜZÜMCÜ, A. (2016) “The Sources of Waqf Incomes in Ottoman State of Classical Era” *KAUJEASF* 7(14), 701-709.

1. GİRİŞ

Vakıf kelimesi, lisanımıza Arapçadan geçmiştir. Hac farızası içinde Arafat dağında vakfe yapmak olarak bilinen bu kelime durmak anlamına gelmektedir. Durmak, durdurmak, alıkoymak fiilleri ile açıklanan vakıf sözcüğü terim anlamıyla bir malın sahibi tarafından dini, ictimai ve hayır amaçları gözetilerek zaman sınırı olmadan bağışlanması demektir. Bu açıklama esas kabul edilmekle birlikte fıkhi mezheplerin vakfın hukuki niteliğini, kurucu esaslarını, vakfın bağlayıcılığını ve mülkünü farklı yorumlaması nedeniyle vakıf tanımlamaları değişebilmektedir.

Vakıf çeşitleri incelemesinde, malın mülkiyeti bakımından vakıflar sahih ve gayri sahih olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Menkul ya da gayrimenkul mallardan meydana gelen vakıflar sahih vakıf, arazinin mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte işletilmesi vakıflar tarafından yapılanlar gayri sahih (irsadi) olarak adlandırılmıştır. Diğer ayırım ise vakıflardan yararlananların incelenmesine yöneliktir. Hayri vakıflar sadece hayır amaçlı iken, zurrî vakıflardan kişinin hısım ve akrabaları yararlanmaktadır. Üçüncü kategoride aynı kaynakları ile yararlanan ve aynı ile yararlanılamayan vakıflar ayırımı yapılmıştır. Aynı ile faydalanılan vakıflar kütüphane, mescit, çeşme, köprü gibi imaretler iken, ikincisinden gelirleri aracılığı ile faydalanmak mümkündür (Günay, 2012: 478).

Vakıfları Osmanlı Devleti özelinde inceleyebiliriz. Bilindiği üzere Osmanlı devleti maliyesi merkez maliyesi, tımar sistemi ve vakıflar olmak üzere üç başlığa ayrılabilir. Vakıflar elde ettiği gelirler, yaptığı toplumsal harcamalar yanında Osmanlı ekonomik sisteminde vergiye tabi olmayan özerk bir yapı olması dolayısıyla önemli bir kurumsal yapıdır.

Vakıf gelirleri maliye memurları tarafından incelemeye tabi tutulmamakla birlikte vakıflarda ek gelirlerin oluşup oluşmadığı da kontrol edilemezdi. Vakıflardan avarız vergileri toplanamaz, vakıf topraklarında çalışan köylüler vergilendirilemez, adli hükümlerin uygulanması dahi vakıf mütevellilerinin bilgileri dâhilinde yapılabilirdi (Tabakoğlu, 2014: 242). İslam geleneğinde, özellikle Osmanlı Devleti'nde, yoksulluğun engellenmesi, toplumda servet transferlerinin yapılması ve ekonomik canlılığın korunmasında vakıfların rolü büyüktür (Deniz, 2016: 336). Çeşitli bayındırlık faaliyetlerinin yürütülmesi ve şehir hayatı için vazgeçilmez imaretlerin yapılması vakıf finansmanı ile gerçekleşmiştir. Vakıf gelirleri sayesinde mahallelerin vergi yükümlülükleri ödenebilmiş, lonca üyelerinin yaşlılık ödenekleri karşılanmış, kısacası savunma giderleri hariç birçok giderler vakıf gelirleri sayesinde karşılanabilmiştir (Çizakça, 2006: 22).

Vakıfların sürekliliğinin sağlanması için devamlı gelirlerinin olması

gerekmektedir. Bu amaçla vakıf kurucuları (vâkıf) taşınır- taşınmaz mallar (mevkuf) vakfetmişlerdir. Vakıf gelirleri arasında araziler, cemaat veya aşiretlerden alınan toplu vergiler, binalar, dükkânlar, deri, gemi ve nakit paralar yer almaktadır (Bayartan, 2008: 164).

İslam'da ve Osmanlı Devleti uygulamasında vakıfların sosyo-ekonomik yararlılıkları yadsınamaz görünmektedir. Ancak vakıfların faaliyetlerini devam ettirebilmeleri, daha önce de değinildiği gibi, sürekli gelir kaynakları ile mümkündür. Bu amaçla Osmanlı Devleti'nde vakıfların hangi alanlardan gelir sağladıkları bu çalışmanın devamında yer almaktadır. Osmanlı Devletinde vakıfların gelir kaynakları bağlamında sermaye gelirleri ve işletme gelirleri ayrımı yapılacaktır. Sermaye gelirlerinde askeri zümrenin etkisi ve esnaf kesiminin katkıları, işletme gelirlerinde ise tarımsal alandan elde edilen gelirler, mukataa gelirleri, icareteyn geliri ve klasik olarak imaretlerden elde edilen gelirler ele alınacaktır. Çalışma, bu gelir kaynaklarını ve üzerindeki etkileri özetleyen bir kısa sonuçla bitirilecektir.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE VAKIF GELİRLERİ

2.1. Sermaye Gelirleri

Bir ticari işletme olarak bakarsak vakıfların kurulması öncesinde sermaye girdisine ihtiyaç duyulmaktadır. Osmanlı'da askeri zümre mensuplarının müsadere endişesini de içeren etkilerden hareketle mal varlıklarını vakfetmeleri vakıf sisteminin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu açıdan incelenecek olursa toplumun bu alanından gelen mali kaynaklar vakıfların sermaye gelirlerinin ilki kabul edilebilir.

Osmanlı Devleti'nde askerî sınıfta yer alan kişilerin devlet kademesindeki görevleri; hiyerarşik manada yükseldikçe gelirleri de o denli yükselmekte idi. Görevde buldukları süre içinde yeterli sermaye birikiminin sağlanması sonrasında emeklilik döneminde bu kişilerin iktisadi faaliyetlerde bulunarak servet burjuvazisi oluşturmaları imkan dâhilinde bulunmaktaydı. Bunu engellemek amacı ile devlet yetkilileri terekelere müdahalelerde bulunabilmekteydi. Bu çerçevede zenginlik kaynakları mal varlıkları üzerindeki müsadere endişesi devlet yönetimi kademelerinde bulunan kişilerin neredeyse alternatifsiz olarak vakıf sektörüne yönlendirmesine yol açmıştır denilebilir. Böylece dini, kültürel ve iktisadi yatırımlar vakıflar üzerinden bireysel motivasyonlar eşliğinde yürütülür hale gelmiştir (Genç, 2014: 14-15).

Bu çerçevede ele alındığında örneğin askeri zümre mensubu olan kişilerin oluşturduğu birçok vakıf bulunmaktadır. Bir örnek olması amacıyla Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemleri vali ve kumandanlık görevlerini ifa eden İskender Paşa vakıflarını zikredebiliriz. İskender Paşa vakıflarına ait 1565 tarihli vakfiye M. Oflaz tarafından incelenmiştir. İlgili

vakfiye Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 582 numaralı vakfiye defterinin 170. sayfası ve 185. sırasında kayıtlı bulunmaktadır. İskender Paşa Vakıflarının türlerine göre dağılımı Tablo 1’de görülmektedir (Oflaz, 2009: 77).

Tablo 1: İskender Paşa Vakıflarının Türlerine Göre Dağılımı

Tür	Diyarbakır Camii	Van Mescit ve Medresesi	Ardanuç Camii	Toplam
Arsa	1	-	-	1
Bahçe	1	1	-	2
Boyahane	-	-	1	1
Çardak	1	-	-	1
Değirmen (1 Taşla dönen)	3	-	-	3
Değirmen (2 Taşla Dönen)	3	-	-	3
Değirmen (3 Taşla Dönen- Yarım Hisse)	1	-	-	1
Değirmen (Bir göz)	4	-	-	4
Değirmen (İki göz)	2	-	-	2
Dink	1	-	-	1
Dükkân	38	40	11	89
Gözehane	-	1	-	1
Hamam	1	1	-	2
Han	-	1	-	1
Hücre	7	-	-	7
Mahzen	3	8	-	11
Menzil	3	-	-	3
Tarla ve Bostan (Sulu – Yarım Hisse)	1	-	-	1
Toplam	70	52	12	134

Kaynak: Oflaz, 2009: 85.

Vakıfların sermaye gelirlerinin incelenmesi sadece menkul değerler olarak düşünülmemelidir. Bunun yanı sıra tablodan da görüleceği üzere vakıflar çeşitli bina ve yapıları sermaye girdisi olarak kullanmışlardır.

Osmanlı ekonomisinde günlük faaliyetlerin önemli ve vazgeçilemez unsurlarından olan esnaflar da vakıflar kurarak şehirlerin ve sosyal anlamda

toplumun gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bununla birlikte Osmanlı esnafı incelenecek olursa, kar marjlarının görece düşük olması sebebi ile askeri kesimde görüldüğü kadar, esnaflar yüksek sermayeli vakıflar kuramamışlardır. Diğer yandan esnaf vakıf kurucularının maddi varlıkları ya da toplumsal itibarları nedeni ile önemli konum ve mevkileri olduğu söylenebilir.

Esnaflar tarafından kurulan vakıflarda görünen belirgin vakfın kuruluş amacı, dua edilmesi, Kur-an-ı Kerim tilaveti ve vaaz verilmesi gibi dini saikler olmakla birlikte esnafların mal varlıklarını aile vakıflarına dönüştürdüğü gözlemlenmektedir. Bu çerçevede 18. Yüzyıl Osmanlı İstanbul’u esnaflarından Saraç El-hâc Süleyman Ağa buna örnek verilebilir. Vakfiyede kendisi ve karısından sonra çocukları Süleyman Ağa tarafından mütevellî olarak belirlenmiştir. Vakfedilen gayrimenkullerinin tamamı evlerden oluşmaktadır. Beşiktaş Sinan Paşa-yı Atik mahallesinde 130 metrekare üzerine ev ve dükkân, farklı büyüklük ve özelliklerdeki 52 ev ve 9 adet birbirine bitişik odanın vakfedildiği anlaşılmaktadır. Keresteci El-hâc Süleyman ise vakfına kendisi ve çocuklarından sonra lonca üyelerinden yetkili birisinin mütevellî olmasını şart koşmuştur. Bu da Osmanlı esnafında lonca içi dayanışmaya örnek olması açısından önem taşımaktadır (Kaya, 2014: 38-43).

2.2. İşletme Gelirleri

Osmanlı Devleti maliyesinin bir sac ayağını da tımar sistemi oluşturmaktadır. Tarımsal alandan elde edilen gelirlerin maliye ve askeri sisteme etkileri büyüktür. Ayrıca halkın büyük çoğunluğu tarım faaliyetleri ile meşguldü. İncelenen dönemde kurulan vakıflar da bu alandan gelirler elde etmiştir. Bu bağlamda çeşitli hububatların satımından elde edilen gelirler, vakıflarda işletme geliri olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu çerçevede 17. yüzyılda Trakya bölgesinde tarımsal ekonomi kapsamında K.Orbay tarafından incelenen Gazi Süleyman Paşa Vakfı’nın elde ettiği gelirlerin 1604- 1649 yılları arasında olduğu görülmektedir. Bu vakfın elde ettiği gelir kalemlerinden birisi de tarımsal mahsul gelirleridir ve Tablo 2’de bu tür gelirler yıllık periyotlara ayrılarak gösterilmiştir.

Tablo 2. Gazi Süleyman Paşa Vakfı Tarımsal Ürün Gelirleri (Seçilmiş Yıllar)

Yıl	1604	1606	1609	1611	1617	1619	1622
Aynı Gelir (Kile)	5.878	3.372	10.957	11.984	7.682	8.330	-
Yıl	1625	1628	1631	1634	1636	1638	1649
Aynı Gelir (Kile)	-	6.737	5.499	7.413	5.834	6.304	5.334

Kaynak: Orbay, 1990: 176-180.

Yine tabloda görüldüğü üzere Gazi Süleyman Paşa Vakfı'nın tarımsal ürün gelirleri kile olarak hesaplanmıştır. Bu gelirler aynı olarak toplanmıştır. Tabloda seçilmiş yıllara baktığımızda bu tür gelirlerin tarım sektörünün iklim koşullarına bağlı genel yapısı dâhilinde sabit veya artan miktarda gerçekleşmediği, daha ziyade yıllara göre azalmalar ve artmalar yaşandığı göze çarpmaktadır. Vakıfların işletme gelirleri kapsamında inceleyeceğimiz ikinci madde mukataa gelirleridir. Sözlükte Arapça kat' (kesmek) kelimesinden türeyen mukataa, kesişmek anlamına gelmektedir. Mukataa, mülkiyeti devlete ya da vakıflara ait alanların şahıslara veya kurumlara kiralanın kısımlarını ifade etmektedir. Bu bağlamda yapılan kira sözleşmesini ve ödenen kirayı ifade etmek için "mukataa-i zemin" ve "mukataalı" kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir (Genç, 2006: 129). Bu çerçevede *mukataalı vakıf* kavramı, yerin mülkiyetinin vakfa, bina ve ağaçların mülkiyetinin ise kişilere ait olduğu vakıf türünü belirtmektedir (Öztürk, 2006: 132). Vakıf mukataası bağlamında güzel bir örnek olarak A.Köç'ün incelediği Sultan II. Murat Vakfı'nın Edremit mukataaları örnek gösterilebilir. Bu vakfın gelir kaynakları arasında mukataa şeklinde düşünülen sinai ve ticaret işletmeleri bulunmaktadır. Mukataalar arasındaki hamam ve değirmen bu türden sinai ve ticari işletmelerden yalnızca ikisidir. Kayıtlara göre mukataalı değirmenden 1608 yılında 10.000, diğer bir kayıta ise 26.666 akçe gelir elde edilmiştir. Yine 16. yüzyıl sonu bilgilerine göre ise hamam geliri 15.000 akçeyi bulmuştur (Köç, 2012: 49). Tablo 3'te vakfın yıllara göre Edremit gelirleri ve toplam gelirler içindeki oranı gösterilmiştir.

Vakıf mukataası çerçevesinde Tablo 3 incelendiğinde yine benzer biçimde gelirlerde artış ve azalışlar görülmektedir. Toplam gelire oranlarına bakıldığında 1619 yılı haricinde ekstrem düzeyde düşüşlerin yaşanmadığı anlaşılmaktadır. 1641 yılına gelindiğinde ise mukataa gelirlerinin toplam gelirlerin yarısını aştığı dikkati çekmektedir.

Tablo 3. Sultan II. Murat Edremit Vakfı Gelirleri ve Toplam Gelire Oranı

Yıl	Edremit Gelirleri (Akçe)	Toplam Gelire Oranı (Yüzde)
1530	190.333	-
1608	183.333	21.8
1612	193.333	21.0
1615	183.333	21.3
1619	160.000	17.2
1623	283.333	39.6
1639	341.333	34.3
1641	650.000	54.1

Kaynak: Köç, 2012: 50.

İcareteyn gelirlerini vakıfların diğer işletme gelirleri arasında sayabiliriz. İcareteyn kelimesi, sözlükte çifte kiralama veya iki kira bedeli

anlamındadır. Vakıf hukukunda ise icareteyn kavramı ile vakfa ait bir akarın gerçek değerine yakın ya da eşit peşin kira bedeline ek olarak her ay veya yıl sonu ödemeleri karşılığında kiraya verilmesi anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde icareteyn usulünün başlangıcına yönelik farklı tarihler öne sürülmektedir. En eski tarih 1534 olmakla birlikte 1591 ve 1611 tarihleri de kabul edilmektedir. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlığı sürecinde İstanbul, Rumeli ve Anadolu'da meydana gelen yangın ve doğal felaketler nedeniyle vakıf mülkleri zarar görmüştür. İcare-i vahide yönteminde kiralar, onarım masraflarına yetmiyor, kiracılar ise tamir yükümlülüğüne katlanmak istemiyorlardı. İcareteyn usulünde kiracılara devamlı tasarruf hakkı verilmesi ile bu durum ortadan kaldırılmıştır.

Ayrıca vakfin imaretlerinin yeniden ihyası sayesinde vakıfların sürekliliği sağlanmıştır. Burada akarın cari değerine yakın tahsil edilen miktar (muaccele) vakıf işletmelerinin devamını sağlayan gelir kaynakları arasında kabul edilmektedir (Akgündüz, 2000: 389-391).

Vakıf yapılarının onarılması ve vakfin devamlılığının sağlanması dışında icareteyn usulü, vakıf giderlerinin karşılanması amaçlı olarak da kullanılmıştır. Bu çerçevede örnek olarak 1735 yılı kayıtlarına göre Çubukçu Hüseyin Çelebi'nin vakfettiği 400 kuruşunu nemalandırmanın yanı sıra gayrimenkul olarak evlerini, odalarını ve dükkanlarını vakfetmiş olması gösterilebilir. Çubukçu Hüseyin Çelebi'nin vakfiye kaydında, bunlardan elde edilen gelirlerin gayrimenkul satın alacak seviyeye ulaştığında vakfa akar satın alınmasını, bunların icareteynle kiraya verilmesini, sonuçta elde edilecek gelirle vakfin giderlerinin karşılanmasını şart koşması bu durumu göstermektedir (Kaya, 2014: 42). Vakıfların işletme gelirlerindeki son incelememiz, imaretlerden elde edilen gelirleri kapsamaktadır. Burada mesken, imalathane ve ticarethane ayrımı yapılacaktır. Örneğin 17. yüzyıl vakıfların gelirleri incelenmesinde gayrimenkul gelirlerinin %25,24'ü meskenlerden elde edilmektedir. Akçe hesabı ile 2.666.220 akçeyi bulan gelir hesaplanmaktadır. Gayrimenkul gelir kaynaklarının %1,38'ini kapsayan imalathane gelirleri ise 756.180 akçe olmuştur. Ayrıca 2.643.270 akçe gelir getiren ticarethaneler toplam gayrimenkul gelirinin %41,79'unu oluşturmaktadır (Yüksel, 1990: 165-181).

3. SONUÇ

Vakıflar Osmanlı Devleti'nde sosyal ve ekonomik işlevleri ile önemli konumda bulunmaktadır. Vakıflar çoğunlukla askeri zümre mensubu kişiler tarafından oluşturulmakla birlikte reayadan ekonomik gücü yerinde olanlar da bu kuruma katkı sağlamışlardır. Burada özel mülk olan malın aile vakfına dönüştürülmesi ile müsadere uygulamasından korunması amaçlanmakla birlikte dini duygular da etkili olmuştur. Osmanlı toplumunda bağışlar yolu ile büyük

bir ekonomik birikimin vakıflara aktarıldığını özellikle Tablo 1 ile örneklemeye çalıştık. Bu anlamda vakıflar kendilerine ait çeşitli sermaye kaynaklarını genelde askerlerden sağlamışlardır.

Vakıfların sürekliliğinin korunmasında ise gelir kaynakları önemlidir. Bu nedenle vakıfların gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Böylece bir alandan gelecek maddi zararlar bir diğer alan gelirleri ile telafi edilmek istendiği söylenebilir. Vakıflar sadece akçe olarak değil, aynı tarımsal ürün gelirleri de elde etmiştir. Tarımsal ürün gelirleri başlığında vakıflar bu alandan gelir sağlamakla birlikte piyasanın arz edici kısmında yer almışlardır. Böylece dönemin temel tüketim gıdalarının üretimi ve sunumunda ekonomiye katkıları olmuştur.

Mukataalar vakıfların önemli gelirlerinden olmakla birlikte burada işletme riskleri kişilere yüklenmiştir. İcareteyn gelirleri ise vakıf binalarının yeniden kullanılabilir hale gelmesinde önemlidir. Osmanlı döneminde uygulanan bu yöntem birçok mimari yapının yeniden işlevine kavuşmasına fayda sağlamıştır. Gayrimenkul olarak meskenler, imalathaneler ve ticarethanelerden gelirler elde edilmiştir. Mesken arzı ile sosyal fayda, imalathane ve ticarethane arzı ile de toplumun ekonomik faydası artırılmıştır.

4. KAYNAKÇA

- AKGÜNDÜZ, A. (2000), “İcare-i Vahide”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.21, İstanbul.
- BAYARTAN, M. (2008), “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıfların Şehre Kattığı Değerler”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 10 (1): 157-175.
- ÇİZAKÇA, M. (2006) “Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları.”, *Türkiye’de Hayırseverlik, Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet Araştırması*, TÜSEV, İstanbul: 19-32.
- DENİZ, A. (2016) “Vakıf Sistemi ve Osmanlı Yönetiminde Kars Vilayetinde Kurulan Vakıfların Analizi”, *SOBİDER*, 6: 332-342.
- GENÇ, M. (2006) “Mukataa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.31, İstanbul.
- GÜNAY H.M. (2012), “Vakıf”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.42, İstanbul.
- KAYHAN O. (1990) *Gazi Süleyman Paşa Vakfı'nın Mali Tarihi ve 17. Yüzyılda Trakya Tarımsal Ekonomisi*, Ankara: 145-181.
- KOYUNCU KAYA M. (2014) “Vakıf Kurucusu Olarak Osmanlı Esnafı (18. Yüzyıl İstanbul Örneği)”, *Vakıflar Dergisi*, 42: 35-50.
- KÖÇ A. (2012) “Sultan II. Murat'ın Edremit Mukataaları (1530- 1641)”, Ankara: 41-71.
- OFLAZ M. (2009) “İskender Paşa Vakıfları”, *Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21: 75-93.
- ÖZTÜRK N. (2006) “Mukataalı Vakıf”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.31, İstanbul.
- TABAKOĞLU A. (2014) *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- YÜKSEL H. (1990) *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü Üzerine Bir Araştırma (1585-1683)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.